

5. Гриншпун С.С. Интересы и склонности при выборе профессии. *Школа и производство*. 1985. № 6. С. 12-14.

6. Занюк С. С. Особливості та ефективність формування мотивації учіння у студентів. *Філософія, соціологія, психологія: матеріали міжн. наук. конф. "Особистість в розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні"* (Івано-Франківськ, 6-7 жовтня 2000 р.). Івано-Франківськ, 2000. С. 74.

7. Кубышкина М.Л. Психологические особенности мотивации социального успеха: автореф. дис. ...канд. псих. наук: 19.00.05. Санкт-Петербург, 1997. 222 с.

8. Яруліна Л.Р. Розвиток навчальної мотивації студентів. *Социс*. 2007. № 4. С. 30-32.

УДК 159.922

Грек О. М., Толстих Г. М.
*Державний заклад
«Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені
К. Д. Ушинського»*

ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної психологічної науки – психологічній безпеці особистості в умовах пандемії. В роботі розкриті поняття психологічної безпеки особистості, її структурні компоненти, критерії та фактори впливу. Розглянуто особливості психологічної безпеки особистості фахівця в екстремальних умовах. Визначено, що

професійна діяльність людини має вплив на її фізичне, психічне та соціальне здоров'я, а також призводить до специфічних форм психічного порушення. Особливо це проявляється в професійній діяльності медичних працівників, зокрема, у медичних сестер. Проведено дослідження, в якому вивчались особливості структурних компонентів психологічної безпеки особистості медичної сестри, а саме мотиваційно-вольовий, ціннісно-смісловий компонент та компонент внутрішнього комфорту. Проведений аналіз результатів дозволяє стверджувати, що медичні сестри під час пандемії потребують психологічної допомоги.

The article is devoted to the topical problem of modern psychological science - the psychological security of the individual in a pandemic. The paper reveals the concepts of psychological security of the individual, its structural components, criteria and factors of influence. Features of psychological safety of the person of the expert in extreme conditions are considered. It is determined that a person's professional activity has an impact on his physical, mental and social health, as well as leads to specific forms of mental disorders. This is especially evident in the professional activities of nurses, in particular, nurses. A study was conducted in which the features of the structural components of the psychological security of the nurse's personality were studied, namely the motivational-volitional, value-semantic component and the component of inner comfort. The analysis of the results suggests that nurses need psychological help during a pandemic.

В сучасному світі безпека є одним з найважливіших факторів формування комфортних стосунків людини з оточуючим світом. Проте події, які відбуваються в суспільстві останнім часом, а саме пандемія, призводять до порушення головної потреби людини в безпеці. Тобто люди змушені пристосуватися до нових умов життя, створювати новий

соціальний та особистісний простір, а також потребують психологічної допомоги. Особливо гостро ця проблема стосується медичних працівників.

Проблемі психологічної безпеки в науці присвячена значна кількість наукових робіт, в яких дане поняття розглядається як процес, властивість та як стан, який проявляється на рівні суспільства (Баєва І. А., Єремєєв Б. А., Зотова О. Ю., Каменська О. М., Лазорко О. В., Лизь Н. О., Подоляк Я. В., Приходько І. І., Шликова Н. Л. та ін.). Н. О. Лизь розглядає психологічну безпеку як стан динамічного балансу ставлення людини до світу, себе та інших, її активності та задоволеності, які відповідають різним впливам зовнішнього та внутрішнього світу і що дозволяє людині зберігати цілісність, саморозвиватися, реалізовувати власні цілі та цінності під час життєдіяльності [4]. А серед якостей особистості, які обумовлюють психологічну безпеку науковець виокремлює індивідуально-психологічні (критичність мислення, увага, вольова сфера, емоційна стійкість), особистісні (адекватна самооцінка, самоактуалізація та рефлексія) та соціально-психологічні (адекватне співвідношення суб'єктивних уявлень).

Сучасні дослідження у вітчизняній та зарубіжній науці доводять, що саме психологічна безпека має значний вплив на ефективність праці. Так, психологічна безпека особистості сприяє ефективній праці в умовах невизначеності задачі, уповільнює негативні процеси у групі, а також її визначають як еквівалент невразливості, тобто з почуттям безпеки люди є більш відкритими, менше користуються захисними механізмами для підтримання почуття власної гідності, що дозволяє їм легко впоратись з фактичними та символічними загрозами [1]. Психологічну безпеку працівника в науці розглядають на рівні особистості, групи та на організаційному рівні, а також пов'язують з особливостями індивідуального

сприйняття погроз, перш за все, на рівні мікросередовища організації [9].

В своїх роботах І. І. Приходько вивчає психологічну безпеку фахівця екстремального виду діяльності та визначає її «як складну багаторівневу динамічну систему, що відбиває ступінь психічної захищеності людини, її здатність підтримувати оптимальний рівень функціонування, можливість усувати зовнішні та внутрішні загрози, які виникають, зберігати на достатньо стійкому дієздатному рівні виконання службово-бойових завдань у звичайних та екстремальних умовах діяльності» [5, С. 118]. Також, вчений розглядає чотирьох факторну структуру психологічної безпеки особистості фахівця в екстремальних видах діяльності: 1. Морально-комунікативний компонент (моральні регулятори взаємодії особистості з соціальним оточенням); 2. Мотиваційно-вольовий компонент; 3. Ціннісно-смысловий; 4. Внутрішній комфорт (самооцінка безпеки особистості або оцінка взаємодії з навколишнім середовищем) [5, С. 119].

Серед критеріїв психологічної безпеки визначають (за О. М. Каменською) індивідуально-психологічні особливості людини, її індивідуальний досвід та цілісність, розвиток людини та її особистісне зростання, самоактуалізація особистості, гармонія з собою [2].

Серед внутрішніх умов психологічної безпеки виокремлюють здатність та готовність до розпізнавання, передбачення та уникання небезпек, володіння відповідними знаннями, уміннями та навичками, достатній рівень розвитку перцептивних, мнемічних, інтелектуальних та інших здібностей, сформовану мотивацію до забезпечення безпеки життєдіяльності.

Як зазначають науковці (Hu Z., Chen B. та ін.), у медичних працівників під час роботи з хворими на COVID-19 потенціально виникають негативне почуття розчарування та беззахисності. Враховуючи тривалість кризи COVID-19

медичні працівники відчують сильний психологічний стрес [6], це пов'язано з тим, що медичні працівники під час спілкування з хворими не можуть відкрити своє обличчя повністю і не відбувається прямого контакту з ними, тому вони відчують себе винними, беззахисними та пригніченими, що призводить до розповсюдження психічних розладів (тривожність, депресивні розлади та ПТСР) [6; 7; 8;]. Також доведено, що у медичних працівників під час пандемії COVID-19 з'являються симптоми ПТСР, депресії, хвилювання та емоційного вигорання [8]. Отже, охорона психічного здоров'я та формування психологічної безпеки медичних працівників, особливо медичних сестер, на сьогодні є однією з актуальних проблем в науці. Так, найчастішими стресогенними факторами у медичних сестер є власні матеріально-побутові проблеми, неможливість надати допомогу хворим, сприйняття процесу помирання хворих, взаємостосунки з лікарями та іншими медсестрами. Тобто, саме різні аспекти професійної діяльності виступають причинами нервово-психічної напруги у медичних сестер.

Метою нашої роботи було дослідження структурних компонентів психологічної безпеки особистості медичної сестри під час пандемії.

В дослідженні були використані наступні емпіричні методи: бесіда, спостереження, аналіз продуктів діяльності та конкретні методики - тест життєстійкості С. Мадді (в адаптації Д. Леонтєва та О. Расказової), методика СЖО Д.О. Леонтєва, опитувальник «Самопочуття в екстремальних умовах» А. Волкова та Н. Водоп'янової, «Шкала мотивації професійної діяльності» К. Замфір (в модифікації А. Реана). Серед методів математичної статистики були використані визначення середнього арифметичного та кореляційний аналіз за критерієм Спірмена. В дослідженні брали участь 40 медичних сестер, які працюють в медичних закладах м. Одеси.

Визначено, що у досліджуваних переважає середній рівень життєстійкості, проте є досліджувані з низьким рівнем (25%). Розподіл балів за структурними компонентами життєстійкості у досліджуваних наступний: за показником залученості переважає низький та середній рівні, що свідчить про не отримання задоволення від власної діяльності; за показником контролю виявлено середній та високий рівень, тобто досліджувані відчувають деякий контроль над подіями в оточуючому світі; за показником прийняття ризику переважає середній рівень, тобто вони не дуже впевнені в тому, що все що відбувається сприяє їх розвитку.

Вивчення рівня самопочуття у медичних сестер в умовах пандемії дало можливість виявити, що високий рівень психологічної стійкості та хорошої адаптивності виявлено у 15% досліджуваних, середній рівень психологічної стійкості виявлено у 60% досліджуваних та низький рівень – у 25% досліджуваних. Детальний аналіз результатів виявив, що серед медичних сестер 60% мають високий рівень за показником психофізичної втоми, у 10% досліджуваних виявлено високий рівень порушення волі, 20% досліджуваних мають емоційну нестійкість, 10% мають вегетативну нестійкість порушення сну спостерігається у 50% досліджуваних, тривога та страх виявлені у 25%, а дезадаптація виявлена у 20% досліджуваних медичних сестер.

Дослідження мотивації професійної діяльності (за методикою К. Замфір) виявило, що у 24% досліджуваних переважає зовнішня негативна мотивація, тобто їх діяльність обумовлена мотивами уникання, бажання не зробити щось не так, можливостями неприємностей, що призводить до емоційної нестабільності та призводить до професійного вигорання. У 26 % досліджуваних виявлена внутрішня мотивація, тобто на зміст їх діяльності вплив мають внутрішні, а не зовнішні стимули. Тобто нагорода за їх діяльність це їх власне почуття компетентності, впевненості у собі,

задоволення від власної праці та самореалізація. У 35% досліджуваних виявлено перевагу зовнішньої позитивної мотивації, тобто детермінантами їх діяльності є фінансова винагорода, бажання зробити кар'єру, потреба досягти соціального престижу та поваги у оточуючих.

Проведений кореляційний зв'язок між досліджуваними показниками дозволив встановити значущі зв'язки між високим рівнем життєстійкості та достатньо високим рівнем розвитку смисложиттєвих орієнтацій (на рівні $p=0,05$), тобто досліджувані медичні сестри більш продуктивні, більш емоційно та із зацікавленням ставляться до своєї діяльності в житті, цілеспрямовані та здатні контролювати власне життя та приймати рішення. Зворотні значущі зв'язки виявлені у досліджуваних між показниками внутрішньої мотивації, зовнішньої позитивної мотивації та емоційною нестабільністю (на рівні $p=0,05$), тобто при достатньо високій внутрішній мотивації та зовнішній позитивній мотивації зростає емоційна стабільність.

Перспективою на майбутнє є розробка програми психологічної допомоги медичним працівникам з використанням сучасних інноваційних технологій а також розробка психогігієнічних та психопрофілактичних заходів.

Література

1. Гилемханова Э. Н. Взаимосвязь социально-психологической безопасности и эффективности обучения в контексте анализа образовательной среды муниципальных территориальных границ. *Образование и саморазвитие*. 2019. Том 14. № 2. С. 68-78.
2. Каменская Е.Н. Психологическая безопасность личности и поведение человека в чрезвычайной ситуации: Учебное пособие. Ростов-на-Дону, Таганрог: Издательство Южного федерального университета, 2017. 110 с.

3. Леонтьева Д.И. Психологическая безопасность медицинских работников в период пандемии. *Психология. Историко-критические обзоры и современные исследования*. 2021. Т. 10. № 2А. С. 59-64.
4. Приходько, І. І. Психологічна безпека персоналу екстремальних видів діяльності: концепція, трансформаційна модель, методологія дослідження. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015 №4 (29). С. 117-125.
5. Hu Z., Chen B. The status of psychological issues among frontline health workers confronting the coronavirus disease 2019 pandemic. *Frontiers in Public Health*. 2020. Т. 8. С. 265.
6. Kang L, Li Y, Hu S, Chen M, Yang C, Yang BX, et al. The mental health of medical workers in Wuhan, China dealing with the 2019 novel coronavirus. *Lancet Psychiatry*. (2020) 7:e14. doi: 10.1016/S2215-0366(20)30047-X
7. Liu S, Yang L, Zhang C, Xiang Y, Liu Z, Hu S, et al. Online mental health services in China during the COVID-19 outbreak. *Lancet Psychiatry*. (2020) 7:E17–8. doi: 10.1016/S2215-0366(20)30077-8
8. Newman A., Donohue R., Eva N. Psychological safety: A systematic review of the literature. *Human Resource Management Review*. 2017. Т. 27. No.3. P. 521–535.